

PODROŻNY (68) *ai*

podrożny (67), **podrożni** (1); podrożny : podrożni *Leop* (1:1).

Pierwsze o jasne; -dróż- (12), -droż- (8); -dróż- *KochFr*; -dróż- : -droż- *Mącz* (6:5), *SarnStat* (5:3).

[*comp* podróżniejszy.]

sg m N podróżny (18). ◇ *G* podróżného (2); -ého (1), -(e)go (1). ◇ *D* podróżnému (5); -ému (1), -(e)mu (4). ◇ *A* podróżn(e)go (3). ◇ *I* podróżnym (1). ◇ *f N* podróżná (2). ◇ *A* podróżną (1). ◇ *I* podróżną (1). ◇ *n N* podróżn(e) (1). ◇ *G* podróżného (1), [podróżniejszego]; [-ého], -(e)go. ◇ *A* podróżn(e) (1). ◇ *I* podróżnym (3). ◇ *L* podróżnym (2). ◇ *pl N m pers* podróżni (2). *subst* podróżn(e) (2). ◇ *G* podróżnych (13). ◇ *D* podróżnym (4), podróżn(e)m (1); -ym *Leop*, *SienLek*, *RejAp*; -ym : -(e)m *FalZioł* (1:1). ◇ *A m pers* podróżn(e) (5).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* także XVII – XIX w.

I. Przymiotnik od „droga” (68) :

1. Od znac. ‘podróż’; *itinerarius Calep*, *Cn*; *viatorius Mącz*, *Cn*; *expeditionalis*, *viaticus Cn* (61) : *Mącz* 159a, 492b; *Hodoeporicum – Opilpodroznny. Calep* 485b, 566b; ná ktorego młode ciałko/ zimno/ wiatry/ defzdze/ trzęsienia/ potykánia/ y inne podrožne przygody pádły. *SkarŻyw* 244, 212.

Wyrażenia: »podrožne prawo« [*szyk* 2:1] (3): *Item*, gdy podrožnym právem fądzą, o zmyfloné myto, o rzeki, przeiázdy niedopuřczáią *Appelláciiey. SarnStat* 535, 512, 534.

»podrožny towarzysz« = *comes (itineris) Vulg*, *Mącz*, *Calag*, *Calep* [*szyk* 3:2] (5): Tedy Krol co rychley przyiáchał vřmierzyć á vřpokoic ie/ zořtáwiwřly miáľto liebie iednego z podrožnich towarzylřow řwoich *Androniká. Leop* 2.*Mach* 4/31; *Mącz* 61a; *Calag* 221a; *Calep* 219b; *WujNT Act* 19/29.

Przen: Od określenia życia doczesnego jako podróży (2) :

Wyrażenie: »żywot podrožny« (1): *Kochaymy fię w przyřzřlym żywoćie/ ná ktory Chryřtus zmartwychwřtał/ á ten podrožny á nietrwáły niechay nas nie záwodži. SkarKaz* 209a.

a) W wyjařnieniu sensu wyrazu „viaticum” (1) :

Wyrażenie: »podrožni ludzie« (1): Ale częľto ią [*tj. miłóř*] teř Doktorowie S. zową Pokármem podrožnych ludzi (*marg*) *Viaticum*. (–): częľcią dla tego iř ieřł duchownym pokármem/ ktorym řie w pielgrzymřtwie tego żywotá pořilamy *KuczbKat* 160.

a. Podrožujący, wędrujący, zdążający dokądś; itinerans Calep, JanStat; ambulans PolAnt (39) : bo raz [*Bóg*] chcąc być gořciem v řwego *Abraháma/ miřáľ námiot ie^{g0} woľobie trzech męřow podrožnych (marg) Hoynoć y prymowánie [!] gořci podrožnych. (–). SkarŻyw* 285.

Wyrażenie: »ludzie, mąř, człowiek podrožny(-i)« = *vir ambulans PolAnt; itinerans JanStat* [*szyk* 11:7] (13:3:2): *FalZioł* IV 16c [2 r.], 54b; iř tam przy brzegu morza poľnocnego bywa wielkie woľanie duchow złych řtraľżąc ludzi podrožne zwłáľzca okoľo zachodu řloncza *MiechGlab* *5; *BibRadz Iob* 16/19; *SienLek* 120; *RejAp* 99v; *GórnDworz* H3; *WujJud* 193; *BudBib Iudic* 19/17; Tu niewiáľtá [...] podrožnemu męřowi o řzczęřliwe wrocenie/ á chore^{mv} o zdrowie proři. *SkarŻyw* 208, 285; *LatHar* 632; *SKázuiemy/ áby řędziowie [...] dróg y ludzi podrožnych beřpieczeńřtwá [...] od gwałtu tych/ křorzy křzywdy czynią brónili SarnStat* 491, 491, 947, 974, 975.

Szereg: »podrożny a błędzący« (1): Miefiąc to też iuz wiemy co ieft zá píanethá/ bo w nocy świeći podrożnym á błędzącym ludziom *RejAp* 99v.

α. *W funkcji rzeczownika; viator Vulg, Mącz, Calep; hodoeperus Mącz (20)*: Záfz on podrożny iádąc w nocy w tey iáfności/ Nie vżywa rofkofzy widząc odmienności/ Ná powietrzu ná gwiazdach *RejWiz* 2v; *Leop Ier* 9/2, *Eccli* 42/3; *Accinctus itineri, Podrożny/* który przed łobą drogę ma. *Mącz* 54a, 157a, 492b; *SienLek* 158, S[ss]4; *RejPos* 113v; Tu zdroj przyzroczytęy wody/ Podrożnému dla ochłody *KochFr* 26; *Calep* 1120a [2 r.], 1122b; *LatHar* 632, Aaa5; GOSCINNOSC, to ieft przyimowanie podrożnych y vbogich do domu śwego/ rofkazána y zálecona. *WujNT* Yyyyy3v.

W porównaniu (1): álic przyidzie ná cie iákoby podrożny niedoftátek/ á vboftwo iákoby mąż zbroyny. *Leop Prov* 6/10.

Wyrażenie: »podrożny pieszo« (1): (*marg*) Podrożnemu piefzo. (–) Ten co dáfeko w drogę idzie á chce áby nie vftał/ ma łobie nákláfć pod podefzwy pokrzywneęo liáfcia *SienLek* 158v.

Przen (1) : niektorzy [*Sakrament Ciała i Krwi Pańskiej zwą*] lekáfstwem nieśmiertelności/ [...] ftráfwą podrożnych. *LatHar* 186.

αα. *Przybysz, przechodzień* (1) :

W połączeniu szeregowym (1): ále niechaygo [*snopek zboża*] weźmie ábo podrożny ábo firothá/ ábo wdowá [*sed advenam et pupillum et viduam auferre patieris*]/ ábyć Pan Bog twoy zá tho błogosławił *Leop Deut* 24/19.

ββ. *Używany, wykorzystywany w podróży* (4) : vas viatorium, Fafzka podrożna/ ná drogę należąca *Mącz* 492b; Viaticum, Pieniądze nó [!] drogę/ kofzt ná podrożną ftráfwę. *Mącz* 492b, 4d; [*InwMieszcz* 1565 nr 124].

Wyrażenia: [»most podrożny« = *prawdopodobnie most pontonowy*: Zamoyfki iz moft podrożny przy Krolu był/ muśiał tákowyż káfzác zbudowáf *BielKron* 1597 772.]

»tłumoczek podrożny« (1): Clitellae, Sumki/ Tłumoczek podrożny/ Też Táfz. *Mącz* 57d.

[*Szereg:* »pielgrzymski abo podrożny«: Petasus Ein Wanderhutt Pielgrzimfka ábo Podrożna czapka *ArtNom* L6v.]

γγ. *Przechodzący w tym samym czasie* (2) :

Wyrażenie: »podrożny człowiek« = *przechodzień* (2): iáko gdy by zrębuiąc drzewo/ podrożnego człowiekáf záfbił/ [...] táfki [...] przyfýęgáf fye wyzwoli *GroicPorz* 112v; Podrożny człowiek gdyby nádźedł kogo áno gi bijáf álbo zabito á nie obronił go iefli mogł/ winien gáfđło dáfć zá záfbitego/ iefli złoczyńcow nie doftał. *BielKron* 9v.

2. *Od znac. 'trakt komunikacyjny'* (6) :

Zestawienia: »leśna a podrożna bogini« = *Diana* (1): Dyanie ku czći Lániáf palili/ ábowiem Dyanáf leśna á podrożna bogini byłáf iáko y Láni. *BielKron* 24v.

»podrożne prawo« (2): Grodzkiego práwáf Kśięgi dziewiáfte o podrożnym práwie. *SarnStat* 515 źp, 515.

a. *Mający miejsce na drogach, przy drogach* (1) : [Záfadzki podrożne/ álbo záfłępowáfnia ná dobrowolney drodze/ [...] Bngráfbiáf [!] fáfđzi á nie Szofłtys. *SzczerbSpecSax* 163 (*Linde*).]

Przen (1) : O pánieńtuo moie/ [...] w iákimżeś mię błoćie podroźnym/ y iáko ímrodliwym porzućiło? *LatHar* 149.

b. *Działający na drogach, przy drogach (1)* : Viarum insidiator, Zboycá podróźny. *Mącz* [380]a.

c. *W funkcji rzeczownika: Ten, który popełnił przestępstwo na drodze albo będąc w drodze (1)* : POLak przez Włóská ziemię iádac kęs pozostał/ Kuchárzá dla gośpody/ naprzod łobie pośłał/ Kucharz iádac ná drodze zbroił coś dobrego/ Ze go wnet obieśili/ iáko podroźnego. *RejFig* Dd5v.

3. *Istotny, właściwy, odpowiedni (1)* : [Mnie fye widzi/ iż tho ízalona rzecz/ chćiéc w iednym kącíe á Królestwie o tym ítánowić/ co íeft ípólné wízem Narodom Krześćijáńkim [...]. A poítánowiwízy/ íefli fye po kilku lat/ [...] co íńżego podróźnieyśżégo y poboźnieyśżégo być będzíe zdáło/ cóż dáley *SolikZiem* F4.]

W przeciwstawieniu: »podroźny ... zdroźny« (1): A ktorzyby głęmbey nybyefkich rzeczy íyęgác chćyeli/ áby tąż to íumną/ yáko złotnicy weínšteinem złoto/ probowáli/ á co podroźnego/ co zdroźnego/ doíwyadłíáli. *KromRozm III* C3v.

II. [Przymiotnik od „podroź” ‘powinność dostarczania podwód’ (cf **PODROŻ**); w funkcji rzeczownika: »podroźne« = rodzaj opłaty za uwolnienie od świadczenia pańszczyźnianego zwanego *podroźq*: Mika płaci do roku ze młyna mc. 5, podróźnego gr 24 *LustrKrak I* 39.]

Synonimy: **I.1.** wędrowny, wędrujący; **a.** wędrownik; **a.** przychodziń; **b.** pątniczny; **c.** przechodzień; **3.** właściwy.

Cf [**NIEPODROŻNY**], **PODROŻNICZY**, **PODROŻNIK**

LWil